

MÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház gyápiacsz.

Tartalom: Kemény János leveles tárczájából. (VI. közlemény.) Közli Szilágyi Sándor. — Gr. Kornis Antal levele. — Bethlen Ferencz menedék levele I. Ferdinándtól. Közli Szilágyi Sándor. — Gr. Kornis Antal kamarás, hunyadmegyei főispánhoz stb. intézett levelek. (X. közlemény.) — Gr. Petki Annához intézett levelek. (V. közlemény.) — Kolozsvár 1848-iki jegyzőkönyvéből. (XII. közlemény.) — Tárcza: Kazinczy Ferencz eredeti leveleiből. (XIX. közlemény.) Közli K. Papp Miklós.

KEMÉNY JÁNOS leveles tárczájából.

Kemény Jánosnak, az évkönyvirónak, a két Rákóczy tanácsurának s későbbi fejedelemnek alább közlendő s nem mindennapi történeti becsesel bíró levelei

1649—1661 közt keltek.

Közli: Szilágyi Sándor.

1659. sept. 17.

XIX.

Kegyelmes Uram!

 iski táborából 13. Septembris írott nagyságod méltóságos levelét alázatosan elvettem; az egyéb írásiról nagyságodnak felelnem, s annak olvasásával terhelnem is nagyságodat nem szükséges, elhiszem,

mind Zólyomi uram jól disponált, a kit javallanám is ne hagyja hamarjában magától messze, avagy csak az gyülésig is, ha az megleszen; Dévay állapotot is tudom módjával hagyja nagyságod; Mihnye vajdát hogy basa Thamás brassaiaiak és Barcsay uram fő követje Gombos (ki én szakácsom vala, tatároktól nem régen szabadula) megindítsák nagyságod ellen annál inkább, de csak én ellenem is nem úgy indult Vállujan az dolog, mert az mint nagyságodnak megmondottam, nem hibáztam szavaimban, hogy az az én vajdám jól affectus szivében az kereszténységhez is, csak szinnel van az pogánysághoz, ime meg is bizonyította ez elmúlt vasárnap, mind levágatta mely törököt kaphatott Havasalföldében circiter 2000. Ezentúl már nolle velle meglehet úszni kell; ha volna kinek segíteni, eljő az ideje; ez tűz, úgy látom, nem aluszik, sőt gerjed, és aligha derekason törökbe kapás nem következik. Jönnek derekas követek nagyságodhoz-é csak avagy országhoz is, nem tudom, ma Rosnyóhoz fognak érkezni. Az Barcsay uram étéklogóját megexaminálván, s az levelet is megolvastatván, nagyságod ne késlelje visszabocsátani, hittel assecurálni.

Irja nagyságod, kedvetlenkedtem az fejedelmi állapottal és nagyságodat nem assecuráltam, úgy vagyom; kedvem soha nem volt, s nem affectáltam, ma is nincsen; ha csak az ahhoz való kedvet kell nézni, mert ha több félelmes következtetések nem engednének is ahhoz való kedvet, de az mostani nyomorult fejedelemségüél én jobb nemes ember valék, s jószágom több vala, mintsem most hallok lenni; csak annyiért én bezzeg annak baját

kedvelleni nem tudom, hát még az egyéb nehézségek hol vagynak; nagyságodét elvennem sem lehet, sem illik. Barsay is az övét, Rhédei uram is nem adja, másokától elvenni mind injuria, s mind törvénytelenység, mind-azáltal ne ítéljen nagyságod úgy felőlem, hogy oly kocsis természettel bírnék, az ki magamat nem állitanám olyan embernek lenni, mint nagyságod kimenetelétől fogva az minéműek mind viseltek s mind affectáltak, s ma is horgászk, ki oláh, ki szász, ki magyar etc. Bizony nem kívánságból ugyan, de ha Isten ez haza, és nagyságod is az én hitvány személyemben akármicsoda titulus alatt valami haszonra való szolgálatot látnának, se tanálnának soha, attól magamat nem vonyogatnám, csakhogy az figefa leveléről az nyarat az Isten akaratját és hivatalját az körülálló dolgokból tudhatnám én is megismerni, melyek meg nem mutatkoztak, ez után láthatnám meg, ha az emberek elméjét experiálhatnám; idő előtt azért nekem afféle bizonytalan dologban magamat most szabados embert csak rabságán kívül, lekötéssel hogy csúfoltassam, bizony inkább szégyenlettem, mint sem nem akartam, és hogy hazugság nélkül mondhassem is akárki előtt, nem horgászok fejedelemséget, melyet nem mondhattam volna igazán, ez halasztatta, nem elmulatatta velem. Elhiheti azt is nagyságod felőlem, nagyságodon kívül Erdélyben mintsem mást uralni, inkább magamat uraltatni szeretném, esmerhettem is bennem, mindenkor voltam szeretője az böcsületnek.

De nagyságodat követve, s igazán is irom, tudja nagyságod én is gyermekségétől fogva esmerem nagyságodat, midőn láttam olyat s naponként tapasztalok, nagyságod nem én kedvemért convocálja az embereket, traktál velek, csinálja elméjeket, teszen biztatásokat, ígéretek, ajánlásokat mind szemben, s mind kibocsátott levelekkel, nékem pedig semmi megtanálta . . . dolgokra, melyek által mozdíthatnám elő dolgomat, semmi bizonyossággal nem resolvál és nem segít, hanem csak él mutogatással, és nehéz conditiókkal igazít el, nem ítélhettem egyebet, hanem hogy magának van más feltett célja; kit ha nem assequálhat, az nem lehetett dolgot hagyja csak az én nyakamban, melyben nem

cooperálván is, lekötöztetett szolgálja vagy fél rabja legyenek nagyságodnak. Nem lehet pedig kettő, hogy mind kettőnk nevezete forogjon fenn, mind ketten ki ki magáért csináljon pártokat, hanem avagy ha nagyságod úgy kívánja, s lehet, én is nagyságod számára munkálódjam, avagy ha most abban mód nincsen, nagyságod is az én dolgomat segítse, s így vessük el nyakunkról gonosz akarójuknak igáját, egy czélt tévén csak fel, mert él az Isten s úgy áldjon meg, hogy nagyságodat kívánom uralni, nem magamat uraltatni, csak Isten hazánk veszedelme nélkül mutatná útját; ha pedig az nem lehet, most nem ellenről, hanem segítsről, nagyságod és hazám szolgálatjára devoveáalom hátra levő kevés részét életemnek.

Mivel azért az dolgok nemcsak Erdélyben, hanem az szomszédságban is így intricalódnak, az mint nagyságod is írja, valóban kívántatnék az szemben létel, szorgos pedig és rövid az idő, kérem alázatosan nagyságodat, mutasson nekem módot, kövesse módját nagyságod is, hol lehessünk szemben az gyűlés napja előtt, én fáradni kész vagyok, de ha nagyságod hadait ki nem viszi, nem hiszem, az ország egybengyűljön; Radnoth táján reménleném módját lenni, csak érthessem, de annak úgy kellene lenni, ne lenne nagyságod akkorban közel, mikor az gyűlés lenne, tudósítson azért nagyságod, én innen Segesvár Bonyha felé mennék.

Nagyságodnak jelentettem vala Barsay uram németi félekben ideig állítottam, el is jött nyolczig való, mint értem Gondit és házok népét, javacskaikat Sebesben arestáltatta. Nagyságodat alázatosan kérem, szabadíttassa fel, ha száz volna is mostani állapotban, én innen el nem bocsátanám, nem idegen helyen vagynak; ki tudja mit érünk, megküldeni kellene inkább ide, mintsem elvinni, kevés az praesidium. Ha immár nem kaphatták Cserey Györgyöt, nagyságodat kérem alázatosan, ne persecuáltassa az rossz embert, várjon az időtől. Választ várván nagyságodtól, ezzel az szent Istennek ajánlom nagyságodat 1659. 17. Septembris Fog(aras.)

Nagyságod szolgálja

KEMÉNY JÁNOS m. p.

Kivül: Az Istenért nagyságod Constantinra vigyáztasson, mutasson módot abban is, Mihnye vajdának szerezhessenek valami magyar hadat.

(Az egész Kemény saját kézírása. Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

GR. KORNIS ANTAL LEVELE. *)

Spectabilis ac Magnifice Domine
Domine mihi Colendissime!

Már régtől fogvást még néhai méltóságos atyám uram ő Nagysága kezdette volt motusban venni nemes Zaránd vármegyében solo armorum jure per fiscum Suae Maies-tatis regium elbirt és successu temporis az modénai herczegnek inter reliqua conferált haereditásunknak rehabilitióját, az minthogy de proprietate Pesten producáltatott volt is a neoacquistica commissiónál. Magam is szegénynek decessusa után nem csak sokat sollicituskodtam végette az felséges udvari és magyarországi camerák előtt, de expendáltam is felesen, vano tamen eventu, kit is partim agensemnek s az ő negligentiájának tulajdonithatok, mivel saltem pénzzel magam is ugy hozzá juthattam volna, mint idegenek, az kik az modénai herczeg egész jószágit megvásárolván, azok között néhai cleimről jure successorio réam néző deszni nagy dominiumot is. És mivel méltóságos personalis Urammal, minekelőtte ő Excellentiájának cum reliquis interessatis ezen modénai herczeg jószágának megvásárlásához kedve ereszkedett volna, már annak előtte ő Excellentiáját pro patrono, az magyar méltóságos camara előtt vévén, azon deszni dominium proprietását bizonyító literaleimot in copiis communicáltam volt. Azokból igaz jussomat tapasztalván ő Excellentiája, nemcsak maga, de cointeressatusi sem kívánták azon dominiumot pro se vel sua parte venni, a futura impetitione tartván, hanem két versen is le-velével ő Excellentiája engemet interpellál-

*) Kihez iratott e levél, nincs megnevezve, azonban a levelen Torma Károly irásával a következő jegyzés van: Gr. Kornis Antal Csató Zsigmond vagy Rimanóczi Antalhoz a deszni birtokot illetőleg. 1745.

Szerk.

ván, primum pro medio Februarij, tandem pro medio Martij terminált, hogy akkor per plenipotentiarium eatenus expediendum Pesten ne csak jussomot originale documentumimmal liquidáljam, hanem praehabita facultate azon plenipotentiariumom által az coemptor urakkal (kiket hoc fine adtunc convocáltatni fog) transigáltassak, conveniáljak super bonis illis restituendis. Küldvén a végre ad dictum terminum Tolnai János Uramat plenipotentiámval, veszem de dato 20. Martij levelét, kiben írja, hogy az 450,000 forint summából (mivel ennyin vették az modénai herczeg egész jószágit) a proportione aestimationis esett az deszni dominiumért 45,000 Rhforint és pro expensis 1000 fl., in summa kell érette pro 15. Majj 46,000 Rhforintot ő Excellentiájoknak fizetnem; de méltóságos personalis Uram intimatiójából jelenti azt is Tolnai Uram, hogy azon jószág árában Bécsben lakó Palm nevű bárótól kellettven 200,000 Rhforintokat kölcsön és interestre felvenniek, contentusok lesznek az coemptor urak, ha azon summából magamra veszek 46,000 forintokat, és annyiig obligá-lom helyettek magamat B. Pálm Uramnak. Mivel pedig hivatalom mián is, de kivált ob termini brevitatem akkorra azon pénzt hirtelen magaméből öszve nem szerezhettem, de felküldése is felette bajos lévén, resolválnom kellett arra magamot, hogy annyi adósságot ex praefata summa magamra vegyek, iratván méltóságos personalis Uram azt is, hogy B. Pálm Uram jó szívvvel cedálja, sőt per partes is felvészi, mikor fizetni akarom. Kihez képest lévén az ur affectiójához s a mellett dexteritásához is nagy remén-ségem, bátorkodtam az urat obnixim kérnem, méltóztassék ezen dolgomot B. Palm Uram-mal tractálni, és oly conditiókkal, a miné-müekre méltóságos personalis Uraimék is vették volt, azon pénzt báró Uramtól contrahálni is. Az ur pénze nálam sem fog periclitálni, a kívül pedig interestét is, az még nálam leszen, szintén ugy meg fogom fizetni; noha minél hamarébb (kivált ha az ur kívánni fogja) igyekezem az capitalét is megfizetni. Kérem mégis az urat nagy bizodalommal, méltóztassék nekem e dologban szolgálni, nehogy valamint kezemben lévő ez jó alkal-

matosságot kiszalaszszam, fog ugy obligálni az ur is maga szolgálatjára hoc factó, hogy minden alkalmatossággal vicissim én is szolgálni az urnak el nem mulatom; elvárom pedig erről az urnak választát minél hamarébb, levelét az felvinczi postára dirigálni méltóztatván; hadd tudhossam én is magamot mihez tartani, és ha contractust és minémüt innét kellenék-e felküldenem? vagy az urnak plenipotentiát ezen contractus expeditiójára? vagy ha denique deficiálni tanálnék in illo fundo, hadd prospiciálhassak de alio. Azok a báró Pálmék egynéhányan lévén, nem tudom, melyikétől vették méltóságos personalis Uramék azt a pénzt, de kitanolhatni ott az magyar méltóságos cancellárián, vagy agens Rimanóczy Uramtól, mivel inkább hiszem, hogy ő Kegyelme volt benne sollicitator, még talám a jószág dolgában is agens. Ezen emptor uri emberek donatiójokat is expediáltatni halasztották addig, még én vélem vagy véget érnek, vagy jussomról lemondok, a mint méltóságos personalis Uram nekem írja; hanem már a transactionk meglévén, igyekezik expediáltatni, ígérték ugyan, hogy una fidelia az enyimet is expediáltatni fogják de dominio Deszni, de ezt én külömb stylussal kívánnám, minthogy én örökösön engemet illető just reluálok, olyat pedig, az kin egyedül csak jus armoruma volt ő felségének. Ez iránt is kívántam az urat praevie consulálni és bizodalmosan kérnem, méltóztassék suo tempore ennek expediáltatásában is nekem subveniálni. A jószágot ugyan mindjárt általadják, mihent az árát vagy leteszem, vagy modo ut supra B. Palm Urammal contrahálok. Recommendálok mégis nagy bizodalommal ezen dolgaimot fáradságos jó akaratjában, dexteritásában, magamot pedig tapasztalt favorában, et omni respectu permaneo

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Cibinij, 31. Martij 1745.

obligatissimus servus
ANTONIUS KORNIŠ m.p.

P. S. Ha casu quo B. Palm Uramnál pénz dolgában deficiálnánk, kérem szépen

az urat, méltóztassék másutt valahol pro hac necessitate legale interesse annyi pénzt szerzetetni, (mivel ott azt leválnák) megfizetem minél hamarébb, ha ugy kívánják, az capitalét is, addig competáló interestét per se.

(Eredetiye a gr. Kornis levéltárban.)

BETHLEN FERENCZ menedék levele I. Ferdinándtól.

Közli: Szilágyi Sándor.

1545. febr. 13. és 14.

Ad Reginam Isabellam.

Ferdinandus diuina fauente clemencia Romanorum, Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croaciae et Sclauonie Rex, semper Augustus, Infans Hispaniarum, Archidux Austriae, dux Burgundie, Marchio Morauie etc. Serenissime Principi Domine Isabelle Dei gratia Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Regine Vidue etc. consanguinee nostre charissime Salutem et felicitatis incrementum. Serenissima Regina, Remisimus hunc fidelem nostrum Egregium Franciscum Bethlen dapiferum nostrum in Transsiluaniam ad ea, que nunc istic habet curanda sua negotia. Qui quum pluribus iam annis Nobis summa Constancia et fidelitate grata Nobis Seruicia prestiterit, Rogamus Serenitatem Vestram, velit eum in omnibus causis suis commendatum habere et Bona ipsius paterna auitaque, quae ab eo his temporibus, quibus in Seruiciis nostris fuit, alienata sunt, eidem remitti et restitui facere, ipsumque in omnibus eciam aliis negociis emergentibus fauore et auxilio suo prosequi, vt nostram apud Serenitatem Vestram commendationem sentiat summo vigore fuisse. Quod in rebus maioribus vestre serenitate reconpensare cupimus. Quae valeat felicissime. Datum Prage 14. Februarii Anno 1545.

Ad Monachum.

FERDINANDUS etc.

Reuerendissime in Christo pater, fidelis syncere dilecte. Remisimus hunc fidelem nostrum Egregium Franciscum Bethlen dapiferum nostrum Transsiluaniam ad sua que

istic habet curanda ordinandaque negocia. Quem, quia Nobis pluribus iam Annis grata et fidelia Seruicia in Curia nostra exhibuerit Seruicia, vobis commendamus et fidelitatem vestram hortamur Benigne, vt ipsum Franciscum Bethlen in omnibus negociis tum apud Serenissimam Reginam Consanguineam nostram, ad quam nos quoque scripsimus, tum vero apud alios ordines Regni istius Transilvanie fauore et patrocínio suo ita promoveat, vt Bona paterna et Avita per absenciam suam ab eo utcunq̄ alienata rehabere ac possidere, aliosque (*igy*) negocia sua pro iure et iustitia sua bono modo perficere possit. Qua in re fidelitas Vestra obsequium praestabit nobis gratum, omni clemencia nostra rependemus. Datum Prage 13. Februarii 1545.

(Eredeti, javításokkal s igazításokkal teljes fogalmazvány a m. k. államlevéltárban Fasc. I. No. 381.)

GR. KORNIS ANTAL KAMARÁS, hunyardmegyei főispánhoz stb. intézett levelek.

XXI.

Méltóságos gróf és főcommissarius ur,
nékem érdemem felett való jó uram,
patronusom!

Szintén ma érkezém meg pusztás házomhoz méltóságos gróf és generalis Károly Ferencz ur ő Excellentiájától, bizonyos dolgok végett expediálván nemes Zaránd vármegye ő Excellentiájához, de kivált az personalis insurrectióra nézve. A mig oda jártam nemes Magyarországra, haza érkezésemmel találtam egy bécsi levelet, a kinek continentiája azt tartja, hogy azon két processus, ugy mint Halmagy és Brád nemes Erdély országához szakaszatott volna. Ha így lészen, a mint hogy bizonyosnak is írják a bécsi cancelláriáról, nem sok öröme lehet nemes Erdély országának azon két districtusnak elszakasztásával, kivált azzal az onussal, a kivel írják, bizonyosan annak a két districtusnak el kell pusztulni. Sok volna papirosra feltenni Nagyságodnak szegény vármegyének eldarabolatása miatt réánk következő nyomoruságát, a mint hogy a két nemes

magyar hazában ilyen dolog nem történt, hogy majd mondhatom, neve is eltöröltessék egy vármegyének, mint a miénknek; de ez esik meg azért, hogy a magyarországi urak vigilánsabbak és hatalmasabbak. Egyéb ujságot Nagyságodnak nem irhatok, hanem nemes Bihar vármegyében magam is jelen lévén a generalis gyűlésen, viritim felkiáltottak mindnyájan, hogy fegyvert fognak s felülnek, mind méltóságok, főrendek s szegény nemesek is nagy készülétkben vadnak, várván palatinus Urunk ő Excellentiájától az ordelt, mindjárt indulnak, senki csak egy lélek sem huzta hátra magát. De e nem elég, hanem azon kívül portalis katonákat is adnak, s ezek mellé pedig még maga is méltóságos váradi püspök ur ő Excellentiája 60 lovas katonákat ad. A mi pedig a Nagyságod desznai dominiumát illeti, a már conscribáltatott, s a méltóságos emptor urak kezekhez is vették, általadatván a magyarországi kamarától. Esett ugyan olyan szó méltóságos personalis ur ő Excellentiájától, hogy azon a jószágon nem igen kap, minthogy bizonyosan tudja, hogy Nagyságokat illeti, nem is engedi Nagyságok senkinek is azt a dominiumot. Andrásí Uramban ne bizzék Nagyságod, minthogy az personalis urat is ő Excellentiáját, ugy a több méltóságos emptor urakat réa szedte, inkább hiszem, Nagyságoddal is azt akarja cselekedni. Távol legyen, hogy Nagyságodnak tanácsot adnék, de jó volna Nagyságodnak azt a dominiumot nem engedni, mivel szép dolog 47 falunak egy compendiumban lenni, kivált ha Nagyságod obtineáltatná a vasbányát is, a mely azon dominiumban vagyton. A mint hallom, ugyanazon bányát az méltóságos emptor urak donatiójából kin fogta hagyni ő felsége. Ma instellálja méltóságos personalis urat ő Excellentiáját méltóságos gróf és generalis Károly Ferencz ur ő Excellentiája Arad vármegyei főispánnak. Parancsolja Nagyságod, hogy a midőn statuáltatni akarják magokat azon méltóságos urak, contradicáljak, vigyázásban is vagyok, ha csak alattomban nem statuáltatják magokat. A desznai dominiumot, tudom bizonyosan, hogy a méltóságos Kornis familiáé. Levelében parancsolja Nagyságod azt is, hogy Pankota iránt is contradicáljak, ezt nem érthettem,

minthogy sokan praetendálnak Pankotához, úgy is beszélnek bizonyosan, hogy örökké káptalan jószág lett volna. Ez iránt való méltóságos parancsolatját sietséggel elvárnám Nagyságodnak, hogy magáért Pankotáért-é vagy az egész dominiumért vagy bizonyos falukért contradicáljak az statutió alkalmosságával, minthogy Pankota fekszik hozzá tartozandó falukkal a Mezőség szélén a zarándi districtusban, nem pedig a jeneiben, az holott is Deszna vagyon. Belényes vidéke körül is parancsol Nagyságod, de a nemes Bihar vármegyében vagyon. A mint tudom, a papmezei dominium a méltóságos Kornis familiáé, a mely is fiscalitás. Mindenekről elvárom Nagyságod parancsolatját, a mint-hogy maradok is

a méltóságos gróf és főcommissarius
urnak, Nagyságodnak

Devae, 22-da Septembris 1744.

alázatos szolgálja
POGÁNY JÓZSEF m.p.

Külczim: Illustrissimo Domino Domino Comiti Antonio Kornis L. Baroni de Göncz-Ruszká, Sacratissimae Regiae Hungariae, Bohemiaeque Majestatis Status Intimo et Excelsi Regii Gubernii Transylvanici Consiliario, nec non per eundem Inclytum, Principatum Transylvaniae, Partiumque reincorporatarum Supremo Provinciali Commissario etc. (Tit.) Domino Domino ac Patrono mihi Gratosissimo.

Cibinii.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

XXII.

Illustrissime Domine Comes,
Domine et Frater mihi Colendissime!

Méltóságos gróf kedves bátyám levelit atyafiságos obligatióval vöttem s igen örvendek, hogy értem méltóságos gróf Uram friss jó egészségét, kívánom annak továbbra való continuatióját.

Innen igen örvendetes hirekkel udvarolni nem tudok, mivel a prussus Prágát elvette per accordam feladván a mieink, a kik a várban voltak mieink, mind rabbá estek, holott 11,000 emberünknel, a kik fegy-

vert fogtak, többen voltak; nyolczvanezered magával a prussus az G. Bottyáni corpusára szándékozik, kinek is ordere ment, hogy magát mindaddig retrabálja, valameddig az Princz Carolus ereje érkezik, maga is a Prussia király (igy) ott lévén az armadájával, kemény operatiókat viszen véghez és Bavaria felé szándékozik; Princz Carolus egy hete van már, hogy ide érkezett s holnap el fog menni Csehországban az armadánkhoz, s rövid időn hallunk valami jobb hireket is.

Irhatom méltóságos gróf kedves bátyám Uramnak, hogy már a camerariusi szolgálomat elvégeztem ő felségénél és nem sokára Erdély felé indulunk. A saxo adott felséges asszonyunknak huszonötezer katonát egész artilleriával, kik is eddig magokat a mieinkkel conjungálták. Caeterum me aestimatissimis Illustrissimi Domini Comitis favoribus recommendans persevero

Illustrissimi Domini Comitis

Viennae, 23-tia Septembris 1744.

humillimus servus et frater
Comes PAULUS HALLER m.p.

Külczim: Illustrissimo Domino Domino Comiti Antonio Kornis de Göncz-Ruszká, Sacrae Regiae Majestatis Camerario et Excelsi in Transylvania Gubernij Regij Consiliario ac per Principatum Transylvaniae Commissario Supremo Provinciali etc. Domino et Fratri mihi Colendissimo.

Cibinij in Transylvania.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

XXIII.

Kaplyon, 16. Aug. 1753.

(Mé)ltóságos Gróf Camerarius, Consiliarius
és fő Comissarius ur!

Bizonyosan már közelítő kedvetlenségnek elkerülésére (né)zve irt atyafiságos levelemre piszkos és mosdatlan (ter)minusokkal bővölködő oly éretlen válaszát vettem s ol(vas)tam (megvallom nevetve) méltóságos gróf Uramnak, hogyha abban utoljára subscriptióval is le nem irta volna magát, bizonyára akárki nem gavalér stilusának gondolhatná.

Nem volna könnyebb, mint hasonló becstelenítő szókkal felelni, ha attól szüle-

tésem, vérem s nevelésem nem irtóztatna; tessék ennek okáért levelibe irt piszkos szókat mindenképpen gustusa teljesítésére gratiájában tartani, de mégis szokott dicsekedés (m)egijesztés iránt hallgatással okot ne adjak, amaz közön(séges) mondás szerént: qui dicit et scribit, quod vult; audiat et quod non vult, irhatom minden epe nélkül, nem lehetett nevetéssel nem olvasnom, mely nagy passióval és exaggeratióval veti szememre méltóságos gróf Uram minémü mocskos hírek folyjanak Máthéban s másutt rólam, a kik már felséges udvar eleile is köl(te)nek volna; azt tartom, az által fogják meg némelyek magok (mag)oknak orrokat, de ilyenek még alacsonyabb módon folynak éről; erre semmi gondom és bátor örvendjen méltóságos gróf Uram rólam hamisan fabricált rosz híreknek, de én mégis magam magamtól szégyelleném, ha legkisebben is vidám orczát (mutat)tam volna azok előtt, a kik méltóságos gróf Uramot szolgálá(tban) való tudatlansággal és abból következő méltóságos királyi gube(rnium)nak terhetl hazánkban hátramaradást csinyalással vádul(ják s hír)detik rutabb terminussal mint én irom, hogy ő felsége cassáj(át) bizonyos és sok ezerekből álló summáig agredialta volna; igaz, nem igaz, nem enyim azt vizsgálni, annál is inkább tudván, főbbképpen mosta(ni cir)cumstántiákban mely szemfényt szuró hírek az ilyenek feség(es Udvar) előtt, Méltóságos maradékinak romlását nem kívánom ugyan, (de Méltóságos) gróf Urammal, mint csekély személyemet tulajdon irá(sival) mocskolni kívánóval, gavaléri módra egész resolutióval (dolgo)mat bizony eligazítom.

Nagy multságomra volt lengyel musikásom iránt tett fenyegetőzésében is méltóságos gróf Uramnak. Megvallom ebbéli gyengeségemet, hogy éppen nem tudok megijedni, kivált magamhoz hasonlótól. Minden disputatio nélkül kitetszik tiz forintokat ígő méltóságos grófné asszonyomtól lefolyt esztendőben adott conventiójából, mely n. . . . esztendeje, ki fog tőle notákat tanólni, ki nem? még magam hanem hogy minden embert nem rágalmazó dámáknak roknak, velem együtt szolgálatjára leszen, és az gyekei nékie parancsolni ez után nem

fog, azt bizonyosan tudom; (külön)ben igen kedvem szerént így végzi fenyegetőzésit méltóságos gróf Uram, (eliga)zitsuk. Igen is szorgalmatosan idejét s módját felkeresem eli(gazi)tásának, de nem szóval, hanem mint gavalérhoz illendő, a ki engem kisebbítőnek is szerencsés leültetésén segítet, azon szent (Isten)be bizom, most is velem leszen. Nem ad kevesebb okot neveté(semre) kezdete, végezése méltóságos gróf levelének, nincs különben, mint én tisz szoktam irattatni, de netalám valakitől tudatlansággal avagy (porci)na gravitással vádoltassam, azt nem cselekszem, hanem leveletem, a ki effective megmutatom, hogy vagyok

Méltóságos gróf fő commissarius urnak,
camerarius és consiliarius urnak

becsületemet oltalmazó gavalér
Gr. HALLER PAL m. p.

A levél szélére irt két sorból álló utóiratot s a kipontozott és zárjel közt dölt betűkkel szedett helyeket az egér kirágta.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

GR. PETKI ANNÁHOZ INTÉZETT LEVELEK.

XII.

Méltóságos Grófné,
Drága Méltóságos Asszonyom Hugom!

Ez előttünk lévő husvéti szent innepek alkalmatosságával is kívánván szokott alázatos kötelességemet bizonyítani, engedje Isten ő szent felsége azokat számosoknak számlálásával asszonyom hugomnak és méltóságos házának örvendetes állapotban érne és tölteni, alázatos atyafi szível óhajtom. Ehhez tévén feleségem is maga szives kívánságit, méltóságos asszonyom hugomat alázatosággal tiszteli, gyermekeim is mindnyájan kegyes kezeit egész alázatosággal csókolván.

Magunk egészsége felől alázatosan jelerthetem, hogy Istennek ő szent felségének szent tetsz(séből) gyakor változásokkal olykor olykor töltjük üdönket, örvendenők, hogyha méltóságos asszonyom hugomnak óhajtott

egészségét érthetőnek. Itten oly hír nagyon, hogy az jövő Májusban valami uraknak executiójok lesznek Bécsben, sőt némely helységekben cursus is járt, hogyha ki annak látására Bécsben felmegyen, tehát nemes embernek minden napra meneteliben, visszajöveteliben tiz garas, közembernek peniglen öt garas adatik, de neveket azon uraknak nem tudjuk, az dolog is igaz légyen, bizonytalanok vagyunk. Ha mi egyéb közölhető ujságok iránt méltóztatnék gratiáját méltóságos asszonyom hugom mutatni, alázatossággal fogom tisztelni: E mellett szívemet régtől fogva ösztönző alázatos instantiámat bátorodom alázatosan jelteni. Az mult öszön vettem vala egy pár (követem alázatosan) magmarhának való szép borjut, de az közönséges veszedelemre nézve nem lehetvén szerencsém, instálok alázatosan méltóságos asszonyom hugomnak, ha rövidség nélkül lehetséges, méltóztassék az magyarországi magmarhának maradékiból egy magnak való nyári borju iránt kegyes gratiáját mutatni, és ha kegyessége járul, ezen alkalmatossággal egy commissiócskát kezemhez küldeni, közlendő kegyességét alázatossággal fogom hálálni, egyszersmind penig vakmerő alkalmatlanságomról alázatosan bocsánatot kérvén tapasztalt kegyes gratiájában ajánlott állhatatossággal vagyok

Méltóságos Grófné Asszonyom Hugomnak

Kört. 12. Aprilis 1767.

alázatos atyafi szolgája

BÁLINTITT SIGMOND m.p.

B. Bornemisza Pálné hugom asszony is Istennek hálá fordulását vette súlyos nyavalyájából.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

XIII.

Méltóságos grófné,

drága méltóságos asszonyom hugom!

Ez uttal is alázatos atyafi kötelességemet nem kívánván elmulatni, udvarló levelem hogy méltóságos asszonyom hugomat kívánt állapotban tisztelhesse, szívesen óhajtom. Kötelességem szerént e mellett jelentem, hogy az hozzánk szándékozó magyarországiak

elérkezvén, oly uri készüllettel jelentenek meg, mely meglehet egy uri helyen, és oly aján-dékokkal, hogy ötezer forintra könnyen felmenne; de irhatom e mellett, hogy Rósi teljességgel nem akar menni, nem is reméljük, hogy elmenjen, nekünk sem lévén szabadságunkban, mü is nem kényszerítjük, hanem biztuk és hagytuk maga akaratjára, de a mint feljebb irám, teljességgel kiadta magát, hogy nem megyen; holnap ismét leszén szerencsém hozzájok, és többed magokkal is fognak megjelenni, mindazáltal csak az leszén a vége, a mi eddig volt. Mindenekről peniglen újra alázatosan levelemmel udvarolni, és akármi felé határozottassék a dolog, tudósítani méltóságos grófné asszonyom hugomat tudósítani (*igy*) el nem mulatom. Beteges társom méltóságos grófné asszonyomat velem együtt méltóságos házát alázatosan tisztelvén, gyermekeim kegyes kezeit alázatossággal csókolván, tapasztalt atyafi kegyességében állhatatosan ajánlott vagyok

Méltóságos grófné, méltóságos asszonyom hugomnak

Kört. 1-a Julij 1767.

alázatos atyafi szolgája

BÁLINTITT SIGMOND m.p.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

XIV.

Méltóságos Grófné Asszonyom!

Tapasztalt drága jó asszonyom!

Tapasztalván Kolosvárt létemben hozzám való kegyességét méltóságos grófné asszonyomnak, kötelességemnek tartom, hogy levelem által udvaroljak, tiszta szivemből kívánván, hogy levelem méltóságos grófné asszonyomat kívánt egészségben találja. Tudom ugy is, hogy méltóságos grófné asszonyom a T. R. Minoritáknak kegyes patronája, ugy ezen becsületes levelem megadó tanuló fratert is alázatosan kegyes gratiájába ajánlom. Tapasztalt kegyes gratiájába ajánlván méltóságos grófné asszonyomnak magamot, maradok

Méltóságos grófné asszonyomnak

Torja, 19. Junij 1767.

köteles szolgája

B. Aron János m.p.

Külczim: Méltóságos néhai Gróf Kornis Antal ur meghagyatott özvegyének Méltóságos Gróf Petki Nekem tapasztalt kegyes jó asszonyomnak.

Kolosvár.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban)

XV.

Méltóságos grófné asszonyom,
kegyes patronám!

Tudva van Nagyságodnál, hogy én testvéreimmal kis koromban árván maradtam és most is gyámoltalan vagyok; atyai és anyai örökös jussunkat illető levelek Klobusiczkiak kezénél vannak, a kiktől semmit ki nem várhatok, szükséges volna pedig tudnom, Erdélyben mely helységeket legyenek osztatlan portióink, és azon helységek mely vármegyében ingremiáltatnak; ámbár idegen kéznél vannak is, de mivel osztatlan, tartok, netalán sírelmünkkel más atyafiak sulyosabban elzalogosítsák vagy éppen örökösen eladják. Nincsen semmi gyámolom és jó akaróm itten, a kitől kitanulhatnám azon helységeket, egyedül Nagyságod kegyességében reménységem; való, hogy nagy fáradságra bátorodom Nagyságodat kírnom, de teljes bizodalomom, hogy alázatos kírísemet meg nem veti; azért is alázatosan instállok azon helységeket, (hallom, hogy méltóságos gróf Vass Miklós jobbnaira birna) melyekben atyai vagy anyai örökös jussunk vagyon, és azok, mely vármegyében situáltatnak, kitanulni és engem voltaképpen ezekben kegyesen informálni méltóztatnak, talán ezen igyekezetemmel Nagyságod kezében ríszemet juttathatom, azomban alázatosan kirem Nagyságodat, kivánságomat atyafiaim előtt titokban tartsa, mely velem teendő kegyességét, míg ilek, meghálálni igyekezem, és kegyes gratiájában alázatosan ajánlott kegyes kezeinek csókolásával maradok

Méltóságos grófné asszonyomnak

Tarczal, 8-a Novembris 1767.

alázatos szolgálója
PÉCHY RÓSÁLIA m.p.

Külczim: A Madame Madame Anne La Comtesse de Kornis praesent.

par Tokaj

Debreczen.

Zilaj.

Kórod.

a

Kolosvár.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

Kolozsvár 1848-iki

JEGYZŐKÖNYVÉBŐL.

(Folytatás.)

1848. aug. 28-án főbíró Groisz Gusztáv elnöklete alatt tartott közgyűlésben:

351.

Főbíró olvastatja a Pestre küldött bizottmány elnöke Pataki József, jegyzője Nagy Péter aláírásuk alatt aug. 20-ról azon tudósítását a bizottmánynak, miszerint aug. 19-én megérkezve, első teendőjük volt a tárgy mikénti állásával megismerkedések, mit megtudván az nap, a ministeriumhoz benyújtandó kérelem elveit állították meg, s formulázva, midőn már a dolog megért, beadni el nem mulatják; mely mellett jelentik, hogy az unio-bizottmány többsége a város hálájára igen is méltó, a mennyiben a ministerium eleibe terjesztette Kolozsvárra nézve, hogy itt létezzon:

1) Egy főtörvényszék, hol a perek végképen elhatározottassanak és csak folyamodás utján vitethessenek fel a Cassationshoff utján formalitás kérdésében az igazság ministeréhez.

2) Tartományi főbiztosság, ide csak ágazatilag, a mennyiben főbiztosságnak a centrumban kell lenni.

3) Egy fiók hadikormány a szükséges személyzettel.

4) A kincstár 4 részre elosztatván, a közül a sóhivatal is Kolozsvártt legyen.

5) Váltótörvényszék. 6) Univerzitás. 7) Kolozsváron át egy vasut, mely kelettel kösse egybe a nagy Magyarországot.

8) Továbbá egy árvai főszármvevő hivatal, hanem ez azon hozzátétellel, hogyha a ministerium annak Kolozsvártt leendő felállítását czélszerűnek látja; s mindezek közül legtöbbet tettek az unió-bizottmány elnöke és kormányzónk gr. Teleki József:

Szolgál tudásul.

352.

Olvastatja továbbá ugyanezen bizottmánynak a megirt napról megküldött 2-ik azon tudósítását, pénzügyministernek f. hó 19-én tartott képviseleti ülésben a Kolozsváron át viendő vasutvonal tárgyában tett nyilatkozatát, miből nyilván való, hogy városunk e kívánsága teljesítésének csaknem bizonyos reménnyel nézhetünk szembe, de ezen eszme a képviselőházban még csak megpendült, törvényalakban határozat alá nem került, pedig városunk főérdeke határozottan kieszközölni, hogy az álladalom költségén építendő vaspályák között mindek felett a Szolnok-kolozsvárié legyen az elsőség, erre azonban a közlek. minister meggyőződése kívántatik, mit csakis az előleges tervrajz adhat, mire nézve felszólítják a két testületet, hogy a vaspálya érdekében fontosabbat nem tehet, mintha az előleges fölmérést, kivált a hol a pálya vizválasztó vonalokat (Wasser-Scheide) hasitandja, mentől inkább sietni, egyszersmind utasításul adni a mérnököknek, hogy azok is kimutatást készítsenek, hogy az építésre megkívántató anyagok közül minemüeket hol, mekkora mennyiségben és a vonaltól mekkora közelségre vagy távolságra lehet találni; ugy az is nagy nyomatékú leend a közel törvényhatóságnál, hol az ut áthozandó, a vaspályára megkívántató földek ingyen vagy minél jutányosabb áron lesznek megajánlandók, melyeknek siető felterjesztésére a két testületet felszólítják:

Ezen megtalálás rövid uton adasson át főbíró Groisz Gusztávnak, ugy az illető mérnök, mind nemes Kolozsmegye felszólításuk végett, az elsőnél a megirtakra nézve sietetést és figyelmet, Kolozsmegyénél az általírára nézve hathatós részvétet és föllépcét eszközendő, azoknak bejöveteiekkal megiratván, hogy a kolozsvári határon átmenő vas-

pálya-utra, ugy az indóházra megkívántató földek, e nemes város által ingyen fognak az utnak kieszközöltetni.

352.

Indítványoztatik, hogy mivel a tudósítók szerint Pesten városunk arányában mind lelkes követeink, mind az unió-bizottmány több lelkes tagjai mindeneket, mik jobb jövőnket eszközölhetik, megtesznek, nagy költséggel fennlévő biztosainkat haza szólítani nem lenne felesleges.

Irasson meg Pesten lévő biztosainknak, hogy dolgoaiknak a legsietőbb uton biztos irányt adva és eszközölve, s városunk boldogságát az ott levő lelkes honfítársainknak szívökre kötve, mielőbb siessenek vissza

✱

1848. augustus 29-én főbíró Groisz Gusztáv aa. elnöklealatt tartatott közgyűlésben:

358.

Főbíró előadja, miszerint a lövölde számára a város által idei 341. sz. a. megajánlott 75 öl kő a puszkaporos bástya és profiánt telek közti kőfalból, ugy a mi innen ki nem telne, az özv. Theilné és Galiszter telkek közti kőfalból jelettetvén ki, erre nézve a nemzetörségi tanács arra utasítandó, hogy ha az itteni birtokosok ezen telkek végében eső kőfalakat város által már megajánlott megválthatással élni kívánva, annak megszabott árok lefizetésével megtartani akarnák, azt tőlük pénzül elfogadva, azon pénzzel igyekezzen más alkalmas követ bevásárolni:

Főbírónak ezen előadása felől a nemzetörségi tanács tudósittasson.

✱

1848. september 3-án főbíró Groisz Gusztáv elnöklealatt tartott közgyűlésben:

372.

Olvastatik hely. hadügyminister Szemere Bertalannak idei aug. 20-ról 8370. sz. alatti, a két magyar haza jelen vészteljes

állapotában a hazának megmentése szempontjából 19-től 22 évig terjedő életkoru honvéd ifjaknak siető öszveírását megrendelő körrendelete, — megküldvén az erre vonatkozó alapszabályokat, — a rögtönös és nyomatékos eljárást főbíró feleletéhez kötvén.

Ezen öszveírásnak a megküldött minta szerint siető és pontos teljesítésére:

a külső- belső-középutczai tizedben: Váradi János, Kilyén Mihály, Buczi Samu, Dr. Szócs József.

Bel- és külső-magyarban: Csulak Dani, Müller Péter, Mészáros József, orvos Bruszt Elekkel.

Bel- és külső-monostorban: Forrai Ferencz, Filker Elek, Szabó József, Dr. Pataki Dániellel.

Bel- és külső-szénben: Tamási Antal, Takács János, Székely József, Dr. Csiki Samuval.

Óvár és kétvizközi tizedben: Kollát Sándor, Varga Ferencz, Bene József, Arcz Rudolf, orv. Szabó Józseffel.

Hidelmi tizedben: Nemes József, Pap József, Mátéfi Lajos Dr. Gállal.

Felek faluba: Balás József, Debreczeni György, Bán István, dr. Pfennigsdorf Antallal kirendeltetnek, a minta szerinti nyomtatvány elegendő példányai, ugy az alapszabályok utasításuk végeztettségbe adatván, siető és komoly eljárásuk felett felszólítatnak, nem csak, de sőt ezen eljárásuk pontosságá felett a gyűlés folytán szerkezett esküformával hittel köteleztettek.

1848-ban september 11-én főbíró Groisz Gusztáv elnöklete alatti közgyűlésben:

379.

Főbíró olvastatja a Pestre küldött bizottmánynak idei sept. 4-ről küldött tudósítását, melyben megírja, hogy városunk érdekében a szükséges informatiókat naponta teszik az illető helyeken, s Erdély s illetőleg Kolozsvár elrendezése tárgyában az unio bizottmánynak a miniszteriummal még a mult héten egybeülni kell vala tanácskozni, de a Bécsbe küldött követség s fontos ese-

mények miatt még mind elmaradt, s hogy a sürgetőbbek miatt e tárgy mikor kerülend szőnyegre, nem tudhatják. — A képviselőházhoz intézendő kérvénnyel készen vannak, de mivel ennek mind alakját, mind hangulatát az unio bizottmány és miniszterium közös tanácskozása kimenetele határozza el, azt ettől függesztve, még be nem adták, de a dolgok rendbejöttével azonnal beadják, egyébaránt örömei tudatják, hogy a ház tagjai általában kevés tulzók kivételével Kolozsvár irányában jól éreznek és ennek boldogítására mindent kész örömmel tenni ígérk, de mind e mellett is, hogy mi lesz jövője nemcsak városunknak, de összes nemzetünknek is, a dolgok jelen állásában megmondani senki sem képes, azonban ezek felett egy néhány nap eldöntőleg határozand.

380.

Olvastatik ugyanazon bizottmánynak idei sept. 6-ról megküldött azon tudósítása, miszerint vevén a közgyűlésnek jelen hó 1-ről felküldött és haza szólittatásukat magában foglaló rendeletét, azt a jelen zavaros körülmények között örömmel tennék, de városunk ügyét el nem hagyhatják, ugyanis a hirlapok tudósítása szerint is köztudomás lévén, hogy a ház 120 tagból álló követséget küldött Bécsbe királyunkat Pestre szólítandó a felett, hogy az országot mindenfelől fenyegető vést, zavart lecsillapítsa, s a hozott törvényeket megszenteltesse, — ezen küldöttséget szombaton estvére várják vissza, s mint-hogy ezen küldöttség által hozandó válasz lesz eldöntő nemzetünk sorsa felett, ez hozza meg nemzetünknek békéjét, vagy háborus lángba borulását, ha az utóbbi történet, akkor a nemzetgyűlés elosztatásával ügyünk az ország ügyével a ház eleibe nem kerülnek. Ha pedig a jelen zavarok békés uton kiegyenlíthetődnek, akkor ügyünk mindjárt 2-ik helyen kerülend szőnyegre a ház előtt, — ezen bizonytalan okból felterjesztendő kérelmünket nem formulázhatva be nem adhatják, hanem elhatározták, a küldöttség megjöttét megvárva, dolgunkat a szerint intézni, s ennek ily álltában dolgunkat ott mindaddig bizonytalan állapotban nem hagyhatják:

Tudósító követeink mindkét rendbeli tudósítását közgyűlésünk tudásul veszi, s a legközelebbi postán értésökre adni meghatározza, hogy nincs ellenére, ha a küldöttség megjöttét elvárva, megtudandják sorsunk hova fordultát, mi ha jelentések szerinti nem várt rosra forduland, minden további helyt maradás nélkül azonnal térjenek vissza, ha pedig ügyünk jóra fordultával országunk dolgai rendbehozása jövend szőnyegre, ezen esetre az elnök mellé még egyet maguk közül, ki az ottani dolgok állásával legismertesebb, kiválasztva, bizzák városunk érdekeit több ottlevő ismeretes szilárd jellemű honfitársaikra s követeink mellett ezen két biztosokra bizva, ezen két biztosunk mindaddig, mig nem kérelmünket jó utba igazítva elláttathatják, jelenlétökkel azt elősegíteni munkások legyenek.

1848. September 13-án főbíró Groisz Gusztáv elnöklete alatti közgyűlésben:

387.

Felhozatik a közelebbi aranyos-lónai eset még, mely az összeírás elől összegyűlt nép és annak elosztására használt aranyoszéki katonaság közt történt, s e mellett megemlítetik, hogy több körülbelöli falvak ifjai a besorozás elől mind a körülbelöli erdőkben csoportosodtak, mely rendetlen kihágás könnyen lehető kedvetlen következése korlátozhatása szempontjából indítványoztatik:

1-ör. A nemzetörségnek rögtönös felesketeése.

2-or. Annak számára elegendő töltések kiosztása.

3-or. A városon széljel, a népnél hasonvehtellenül heverő fegyvereknek recepisse melletti beszedeése és a nép közti kiosztása.

4-er. A nemzetörség számára készített dárdáknak a fegyver nélküliek közti kiosztása.

5-ör. A kiosztott, de libás fegyvereknek siető megigazittatása.

6-or. A nemzetörségnek a hadi tanács által szerkezett fegyelmi pontok életbelépteteése:

Mely indítványok közül az első pont-

ra nézve főbíróra bizatik annak elrendezeése, hogy a polgári nemzetörség a közelebbi vasárnap reggel a legnagyobb innepélyességgel, a törvény által szerkezett hitformával a nemzet, király és alkotmány hűségére innepélyesen feleskettessék.

A 2-ik pontra. Minden fegyvert kapott nemzetör után 10 töltést számítva, az ily mennyiségű töltések a bekövetkezethető szükség esetébeni használatra a századok kapitányainak kiosztassanak.

A 3-ik pontra: a városiak közül többeknél heverő fegyverek önkéntes beadása már elpróbálva lévén, de nem sikerülvén, minthogy fegyvere kiadására senkit kényszeríteni nem lehet, e helyett a

4-ik pontra: az elkészített lándzsák főbíró által az illető századosok kezeibe adassanak ki azon nemzetörök kezeibe szolgáltatás végett, kiknek még eddig fegyver nem jutott.

Az 5-ik pontra: Találtasson meg a haditanács a nemzetöri századosokhoz oly rendelést teendő, hogy minden százados századjában lehető hibás fegyvereket számbavévén, azokat a nemzetöri haditárból fizető puskamives által kötelezettsége értelmében legottan igazittassa meg.

A 6-ik pontra: találtasson meg a nemzetöri haditanács, miszerint a már besorozott, s még ezután besorozandó nemzetörök közt a miniszterium rendelete következtében a fegyelmi szabályokat léptesse életbe.

1848-ban september 15-én szónok Gut János elnöklete alatt tartott gyűlésben.

390.

Főbíró megemliti, hogy a mai ülés sürgetőbb teendői közé tartozónak tartja a nemzetörségből kihagyatásukat kérők kérvényeik ellátása körüli eljárását a bizottmánynak, ugy az azon innen beadott újabb ilynemű kérvényeket tárgyalni, melyeket szőnyegre tévén, ezek tárgyalása előtt kérdésbe hozatik, hogy a magok kihagyatását méltólag megnyerök egy a nemzetörséget segedelmező és előlegesen megállítandó fő- és alnemű adakozási

mennyiség megadására kényszerítés vagy felszólítási uton folyjanak-e be, ezen előlegezendő elvnek megvitattatása után végeztetett, miszerint:

A nemzetőrség alakulása felett szerkezett törvényszabályok a polgárokat minden ilyesmire lehető erőltetés alól mentesítvén, ennek értelmében arra ezen közgyűlés nem is kívánván senkit a meghozott törvény ellenére erőltetni, csak is önkéntes adakozásra

szólít felmentesítendőket, hogy polgári állásokhoz és tehetségökhöz képest a helyettök drága idejük, egészségök, sőt még életök veszélyeztetésével, költséges felszerelésökkel szolgálók terhes polgári szolgálatát szemök előtt tartva, annak sok költségekkel szembe álló szűkös hadipénztárba multhatlanul befolyjni ismerjék polgári elhivatásoknak.

(Folytatása következik.)

KAZINCZY FERENCZ EREDETI LEVELEIBŐL.

(1786—1831.)

Közlő: K. Papp Miklós.

XXXV.

Méltóságos Báró,
nagy és igaz fényű barátom!

Ágyba szegezve egy hét oltá, betegen vevém tegnap késő este Ő Nagyságának a Mélt. Báró nagy Asszony-anyjának s magának a Méltós. Urnak engemet egyszerre egészségessé tehető, elkevelítő leveleiket. Nem örülnek úgy a magok pantlikájiknak s rojtjaiknak azok, a kik azt remények felett kapták-meg, mint én örvendek e két levélnek s azon parancsolatnak, melly hozzám belőlök szől. Ha a tehetség elég erővel bírna mind az teljesíteni, a mit az akarat teljesíteni óhajt, megbizonyitanám, ha érdemes vagyok e ezen kegyességekre. Így vegye a nagy Özvegy, vegye a Mélt. Báró készségemet a legszentebb hűség gyanánt. E részben nem vagyok méltatlan azon megtiszteltetésre, mellyet nekem a Mélt. Úr nagy Szűje és maga nyújtani méltóztatnak.

A beteg szabadabban lélegzik, ha epéjén könnyit. Hadd kezdjem azon tehát én is válaszomat, hogy epémet Laskai V. Ispán s a Kolozsvári két Pap ellen kifakasszam.

Ezek olly történetek, Mélt. Báró, a miken értelmem megtompúl. Nem válaszolni annak a ki bennünket bizodalommalszóllit-meg, épen úgy parasztság mind azok előtt a kik nevelést kaptak, mint valakinek, a ki köszön, vissza nem köszönni. Hogy L. Ur nekem nem felelt, annak más oka nem lehetett, hanem hogy érzette, hogy az, a ki W. eránt háládatlan, annak, a ki W. eránt nem az, nem felelhet könnyen. Ha ez az oka nem felelésének, úgy nem bárdolatlansággal vádolo m, hanem lelki szegénységgel. Felelni kellett volna minden esetben, s azt mondani, hogy kérésem nem teljesíthetik, mert holmi történt, mellyeket kéntelen elhallgatni. Én L. Urat soha nem láttam, de azok szerént a miket felőle tudok, nevezetesen azt, hogy ő a Mélt. Báró nagy Atyja-urától kedveltetett, nem hihetem lelki-szegénynek és olly parasztnak, hogy azt se tudja, hogy tudakozásra felelni kell. A nem-felelést tehát annak veszem, a minek a Halmágyi Ur mentegetődéseit az Érsemlyéni Urak előtt, az én ott nem létben, azok eránt, a mik Zsibóval törtétek. — A Kicsinyek gyakorta keserves panaszkokra fakadoznak a Nagyok ellen, s Erdély sokkal különbözőképen érez a Nagyok felől, hogy Nagyoknak csak a Mágán tartatik, holott nálunk számtalan a példa — (Vay József, s az Ürményiek, Véghek, Szentiványiak, Semseyek, Almásyak) hogy ezek-

nek a Mánasság nem kell. Én talán négy eszt. előtt megírtam már Mélt. Cserey Farkas Úrnak ezen panasz eránt gondolatomat; a Kicsinyek kevélységéből panaszolkoznak a Nagyok kevélysége ellen: először csúsznak, másznak körülöttök, s szerencséseknek tartják magokat ha őket azok, a kiket magok is Nagyoknak néznek, magok körül megszenvednek. De alig értek-el ide, már akkor amyira terjesztik mértékletlen kívánságaikat, hogy minden közt, minden házagot bántás gyanánt vesznek; s ha kívánságaik nem teljesítetnek, kész a vád, az árulkodás, a bosszú. Így bán a character nélküli való ember. Nem jobb volt volna e mind két részről a fényt nem valóságnak hanem csak fénynek venni, de olyan csak fénynek, hogy ha vele érdem nincs, akkor a fény csak fény: de ha vele érdem van, akkor a fény kétszeres fény. Ha Laskai Úr s czimborásai ezt így hitték volna, úgy hiszem, panaszokra nem kellene most fakadniok, sem a más félnek, mellynek magam is tagja vagyok, Laskai Úr ellen.

A Kolozsvári két Papoló cselekedete azok szerént a miket a Mélt. Báró írni méltóztatik, impertinentia, sőt brutalitás. Illy véletlen történetekben a leghumánusabb ember sem állhatja meg, hogy ne ítéljen, sőt ne kárhoztasson. Ámbár nem tudom mi történhetett Erdélyben és a Diaetán s Insurrectióban, azt gyanitom, hogy W. maga eránt két részre osztotta az ítélőket, s ez a két Fülnyuzó nem merté megbántani az egyik felet, s tetszeni akart mind a két félnek. A bosszuló Istenasszony, Adrasztea, azokat, a kik így keresik a kedvellést, azzal szokta megjutalmazni, a mit érdemlenek: Azzal, hogy sem az egyik félnek, sem a másiknak nem tesznek eleget. — Így lévén a dolgok, az a két feltétel, mellyet vélem a Mélt. Báró tisztelt Asszony-anya s maga a Mélt. Úr közleni méltóztatnak, olly cselekedet, mellyel ő Nagysága a nagy Özvegy s a Mélt. Báró mind W. eránt mind tulajdon magok eránt tartoznak; s a gondolat olly szép, olly dicső, olly felséges, hogy nem csuda, ha betegségre csudatevői erővel hatott. Bár érezhetőképén mondhatnám Ó Nagyságának s a Mélt. Úrnak, hogy a légnagyobb megtisz-

teltetésnek tartom azon szerencsém, hogy ezeknek végrehajtásokban nékem is engednek részt. Irigyeném azt legszivesebben szeretett barátomnak is!

Kettő a szándék: 1) a Versek kinyomtattatása. 2) a Tempel állítása. — Az utóbbik hatalmasabban hat: a másik, tudillik az elsőbb, tovább fenn marad. — Ha Széchy Mária W. Fnek Murányban illyet állított volna is, mi volna most abból az emlékből? Meglehet, hogy azt sem tudnánk, hol állott valaha. Ellenben a nyomtatott munkák — hanemha egy két árkusból állanak — soha el nem vesznek, s addig maradnak-fel, mig a Nemzet fenn marad. Javallom tehát mind a kettőt; ha a javallás kevély kifejezésével szabad élnem; s csak az a kérésem, hogy a mi nyomtatatik s állittatik, méltó legyen mind Nagyságtokhoz, mind annak a nagy Embernek nevéhez. S erre a parancsolathoz képest, imhol felelek:

1.) Rosz vers nem csak megtiszteltetést nem csinál, hanem inkább homályt vet arra, a kit ragyogtatni akaruk. Ezeket kellene tehát csinálni:

1.) Csak ollyakkal íratni verseket, a kiket a Háza tiszteltebb Irójinak számokba fogadott. Ezek:

Virág Benedek, Budán, Ex Prof. és Misemondó Pap.

Kis János, Sopronyi Luth. Predik.

Berzsenyi Dániel, Somogyi Földes Úr.
Horváth István, Vitkovics Mihály, Szemere Pál, Kölcsey Ferencz Pesten, Döbrentei Gábor Andrásfalván, Wnek imádó tisztelőji.

Deák verseket írta Pataki Prof. Sípos és Kézy. — Én ezeknek barátjok vagyok, s kérni fogom hogy írjanak. Erdélyben Buczy Emil Pápista Pap az, a kit e munkára alkalmasnak tartok: de nem tudom, ha él-e. Én Bécsben voltam vele, s azolta levelét nem vettem. Zsombori és Elekes Urak sokszor írtóztatókat írnak. Azonban ezekhez azokat is kellene venni, a mellyek már készen vannak: de úgy, hogy minden darab, az első kezdvén az utolsóig, fel ne vétessék, hanem ha a verseket írók sorban nézik és javallják.

2.) A nyomtatvány elébb több elvész, ha a munka legalább egy újnyi vastagságú

nem lesz, és olly pompával nem nyomtattatik, hogy legalább az menthesse meg az elhárnyástól. Nagyságtok tőle a pénzt sajnálni nem fogják, és így csak nagy gonddal készült munkákból állván, azt lehet neki ígérni hogy fenn marad. Ezt fogná cselekedni a W. képe is. Vignetteknek, belé a munkába a címert, a Zsibói Kastélyképét vagy képeit, s a Tempelt lehetne tenni, s ha úgy tetszenék a homloklapra egy Sarchopagust, melyre ő Nagysága fájdalmasan s fátyollal elnyúlna, a Méltóságos Báró pedig görög az az ideális öltözetben, csendes bánatban állana mellette, a cím lehetne ez:

HALOTTI

vagy

VÉGTISZTELET

B. WESSELÉNYI MIKLÓSNAK

NYÚJTVA

ÖZVEGYE ÉS FIJA

ÁLTAL.

2.) Én prózában írnék egy nagy gonddal készült Elógiumot, a szerént, a hogy Agri-colának írt Tacitus, és hogy a munka Nemzetünk első poetájának verseik mellé illjen, Tacitusnak s Plutarchnak lelkeiket stúdiumom-má teszem, mihelytt felgyógyúlok, hogy, ha Pataki Ur megküldi a tudósításokat, W-nek egész életét előadhassam. Ha érdemes lesz W-re, és olyan, hogy megérdemelheti Nagyságtoknak s Méltóságos Cserey Farkas Úrnak javallását, ha megszegyenítheti azt a Kolozsvári két Harangkongattatót, nyomtattassék a Versek mellé: ha nem, el fog nyomattatni.

4.) Erdélyben is van egy portrait metsző, a ki Gr. Bethlen Gergelt metszette. Nem bírom a képet, noha rég olta vágycok reá, és így nem tudom, érdemes-e az a kéz W.-t metszeni. De az Ausztriai dicső Monarchiának oly Metszője van John Friedrichben, a ki a Francia Özvegy Császárné egyik Hof Dámájának képe metszésével is megtiszteltetett, noha Párizsban nincs szűke a metszőknek. Ez az asszonyi kép (magánál Johnnál láttam Bécsben 1808.) kezekkel s térdig van dolgozva egész árkusban, s pontírozva, s ha jól jut eszembe 2000 frank volt az alku. Jobbat senki nem készítené mint John. De arra hogy ő vegye munkába, az szükség, hogy a Wagner képét fesse újra Kreutzinger, mert

John Handwerker Mahler után kevély dolgozni. Kreutzinger pedig úgy fest, hogy sok munkáján ki nem lehet ismerni, ha nem Lampi festette-e. Lampi öreg, és sok száz ezerekkel bírván, nem örömet dolgozik. — A Bécsi Commissiókra jobb Agenst nem tudnék mint Cancellár. Gr. Teleki Sám. Exc. nek Bibliothecarius a Ocsovszky Úr, ki ért is ezekhez, barátja is Johnnak, és nem nyerekedik azokon a kik reá holmit bíznak, pedig azt mind cselekszi a többi.

E cikkelyhez még azt teszem, hogy egy nevezetes Festővel látatván 1808. Bécsben Kreutzinger által festett képeimet, ez felkiált: Uram, ha meghal Kreutzinger, egy szóval sem felelek érte, hogy ezt a festést a Császári Bildergalleriebe nem veszik meg tőled; úgy dolgozott rajta.

*

II. A Tempel azért állítatik, hogy a W. nevét, mely most hűségtelen sőt áruló barátjai által marcsongoltatik, fényben tartsa; s ő Nagyságának s a Méltóságos Bárónak hitvesi s gyermeki hűségek felől bizonyoságot tégyen. — Azt a kérdést méltóztatnak előmbbe tenni, hogy mely idea szerént készüljön. Felelek reá, a mint tőlem kitélik, s ítéletek alá bocsátom vélekedésemet szíves tisztelettel s makacsság nélkül.

Soha sem készítettem én még semmit, a mi nekem annyi javallást szerzett volna mint Epigrammám négy sora. Complimenteket kapok miatta minden oldalról. Jele, hogy a gondolat igaznak találtatik. A Méltóságos Báró levele azt mutatja, hogy itt nem volt szükségtelen a vindex írás, melyet magyarúl talán ki sem tudunk mondani, mert bosszúlni ulcisci, nem vindicare. Valaki W.-t ismerte, helyesnek leli, hogy a szelid és rettenetes idea öszvekapcsoltatott. Maradjunk meg tehát a szelid és rettenetes idea mellett. — Az én gondolatom ez volna:

Nyolcz dóriai rendű oszlop (— miért dóriai, alább —) egy sphaerai metszésű fedelet tart. A Metópokat azzal lehetne ki-pótlani, a mit az architectus a czélra nézve látandónak. Azon két oszlop felett, a hol

az Istenné statuájához lép fel a Néző, e két szó állana:

VIRTVTI-VINDICI

A Tempelnek közepében állana egy szelid leány — nem olly izmos tagokkal mint Pallás, vagy az úgy nevezett DEA ROMA — hanem olly gyenge növésel mint egy Grátzia, domborodni még csak kezdő mellyel, s asszonyi leplében öltözve, pallást nélkül, bal könyökét egy vékony négyszegtámaszon nyugtatja, s ezen kezében tartja W.-nek sárga rézből öntött profil képét. A W. képe rómaisán volna, az az meztelen nyakkal, haja előre fésülve s rövidre metszve. A bajuszt elhagyni nem lehet, mert azt hordott. De minthogy a Statuákon bajusz szakál nélkül sklávot jelent, a bajuszt nem kellene nagyon éreztetni, s pofa szórt hagyni gyengén s csak nem az áll széléig. A fej megett egy ág állana, s körül az oválon e szók:

De imhol az egész bronz ovál. (Itt az eredeti kéziratban egy kis rajz áll, közepén egy alak e körirattal: „Hadadi báró Wesselényi Miklós.“ Szerk.)

A personificirte VIRTUS (nem Tugend mint a SPES, PAX, FIDES, nem Hoffnung, Friede, Treue) Statuája szemét W.-re fordítná gyönyörködő csendes mosolygással, jobbával pedig olly mozdulást tenne, hogy a korszorút mellyet tart, a képre akarja tenni.

Eddig a szelid Virtus. — Most a rettenetes!

A szelid s gyenge leány fején sisak volna, domborodni kezdő mellyén páncczél (nicht die Cuirasse), hogy a melly és karcsu termet jobban kitessek, s dárda és más fegyver nélkül. Egyik lábának hegye ki tetszene a szoknya alól, s taposná a veszés convulsiójival küszködő kigyókat, mellyek közzül már csak egy kigyó élne.

A legfeljebb 2½ lábnyi piedestálon e szók állának:

NÉKED

SZELID. ÉS. RETTENETES. ISTENNÉ
KI. A JÓKNAK. SÉRELMEIKET. HATALOMMAL. BOSSZÚLOD

A

KORA. FELELT. NAGY. FÉRJFIÚ
BÚS. ÖZVEGYE. S. FIJA.
MDCCCX.

A dárda s más fegyver ott nem léte azt mutatná, hogy a szelid Istenné nem bán't, hanem csak véd.

A piedestál három oldalaira nem kellene tenni írást, de a két oldalvást állókra lehetne egyikre egy galambot, a másikra egy mennykövet, így: (A kéziratban villámot jelző rajzocska áll. Szerk.)

A Jóniai rendű oszlop inkább csak öröm helyére való: a dóriai komoly tárgyakra, s a hol erő forog szóban. Ha tetszik, hogy pusztának ne látassék, cancellíroztatni kellene. Az Athenai Parthenon Templom oszlopai plinthe nélkül voltak és cancellírozva. Plinthe nélkül a szem nem szereti látni az oszlopot. Lehet azzal is, az nélkül is. A Választó gustusától függ: csak jó Mester tegye a rajzolatot, csak jó Mester faragja az oszlopot, csak jó Mester állítsa a Templomot.

Zauner megcselekszi, ha Ő Nagysága s a Méltóságos Báró parancsolni fognak velem, hogy neki írjak, hogy mind a Virtus statuáját, mind a Tempel rajzolatját rajzoltatja valakivel. A statuát és a bronz ovált Bécsben kellene készíttetni; külömben a nagy készület Pfuscher munkát szül.

Elúnta mind kezem mind főm, de nem szivem is, az írást: kéntelen vagyok véget vetni. Csókolom kezeit a Nagy Özvegynak a leghívebb, legszentebb tisztelettel, s ajánlom kegyes emlékezetébe magamat s köszöntését tisztelettel elfogadó feleségemet. Tartson meg a Méltóságos Báró engemet továbbá is nagybecsü jóvoltába.

A Méltóságos Bárónak

Széphalom, 25. Marcz. 1810.

alázatos hiv szolgája
KAZINCZY FERENCZ.